

מעט בל שנות

ממליו. שני האחרים נסים על נפשם. למי העליונות? אולם הנה באים בעיף כמה מטוס־דחף נסיוניים של הגרמנים, וה"ספיטים" נפוצים כמוץ. ולמי העליונות עתה? ומחר, אחרי תום ההתקפה הגדולה?

נחזור־נא לנקודת המוצא: מלים כגון "יזמה" ו"עליו־נות" מטעות בעצם קיומן, כי בהיותן פשוטות וברורות הן מקפאות, כאילו, מצב אשר כולו דינמי־ומשתנה — בזמן, ואמורפי־ומשתנה — במקום. יזמה מקומית ויזמה בגזרה ויזמה בזירת פעולות, יזמה טקטית ויזמה אופרטיבית ואסטרטגית — כולן משתורות יחד ומשתנות בלי הרף. בכל מצב נתון אין השאלה: למי כאן היזמה? — ועל סמך התשובה לה תיקבענה האפשרויות הפתוחות המרובות או המועטות של היריבים. כי נקודת המוצא חייבת להיות הפוכה: למי המספר הקטן ביותר של אפשרויות פתוחות, שאינן כרוכות בויתור על מטרות ברגע זה ובמסגרת הנתונה? יריבו הוא־הוא היום.

וכן עליונות: אין במלחמה של ימינו עליונות מוחלטת, וכל זמן שלא הפכה המלחמה שחיטה חד־צדדית גרידא, אין צד לוחם שנבצר ממנו להגיע לעליונות־מקומית באיזה מקום שהוא — במחיר ידוע ומשתנה בהתאם לגורמים שונים, שאחד החשובים בהם הוא יחס הכוחות הכללי באותו המועד (אולם גם יחס כוחות כללי זה משתנה, ודוגמה ידועה לכך היא העליונות האוירית הכללית במלחמת העולם הראשונה, אשר עברה מצד לצד מספר פעמים, מדי הופיע המטוס החדש והמשוכלל של כל צד). ההחלטה, אם ראוי לשלם מחיר זה בכל מקרה, היא החלטה של רמה גבוהה ותשתנה מפעם לפעם. נסיים את הדיון ב"עליונות" בדוגמה יבשתית: איש לא יכחיש, כי לצה"ל עליונות ושליטה מוחלטת בשטח מדינת ישראל. וההסתגנות נמשכת. ובכל מקום בו נחתך חוט טלפון, בו במקום ישנה אותה שעה עליונות לאויביו.

כל עוד לא נסייג ונאיץ כל מונח בכל מקרה בצורה המדויקת ביותר (וישנה טענה, כי אין הדבר אפשרי כלל; כי לעולם ישארו מקרים שאין לצפותם מראש, לגביהם אין הסייג והאיוץ מספיקים) — לא יוכל כל משפט הכולל מונח זה לעמוד בביקורת המקרה המסוים. אולם אם נחתור לסייג ולאיוץ כזה, נגיע למערכת כללים אי־סופית ונוקשה. עלינו ללכת בדרך ההפוכה ולנסות להבהיר את מושגינו במידה כזו, שהכללים יתאימו בדרך כלל, ולשמור בו בזמן על חופש המחשבה שיאפשר לנו לבדוק את הפתרון הניתן על ידי הכלל בכל מקרה לאור הנסיבות המיוחדות של המקרה (הכלל על רגלי השולחן יפה, אך חייבים לדעת להכיר מתי אין השולחן שולחן כזה). או אז נוכל לחסוך את הטרחה של מציאת המונח המדויק המתאים למצב (ושייתן לנו את המפתח לפתרון הנכון המנוסה ככלל), ונוכל להקדיש את מרצנו למציאת הפעולה הנדרשת בו בהתאם לתנאיו.

"בעל־שון"

ישנן מלים המטעות בעצם קיומן. הן פשוטות, קצרות וברורות, ובלי משים מקבל המשתמש בהן רושם, כי אף המושגים המתוארים על ידן הם כאלה — פשוט־טים, ברורים וחד־משמעותיים. נקח לדוגמה את המלה "שולחן". ומשפט כגון: "אל תשב בפינת השולחן, כי רגלו תפריע לך". הכל ברור ופשוט — עד כי ננסה להשתמש ב"הכמה־חיים" זו ליד שולחן עגול בעל רגל יחידה באמצע, ואם במושגים מוחשיים כך, במושגים על אחת כמה וכמה. בהוברות "מערכות" האחרונות גרמו, לדעתי, שתי מלים (לפחות) להסתבכויות ממין זה: "יזמה" ו"עליונות" (בעיקר: "עליונות באויר"). הבה נבדוק אם אין הניגודים שהופיעו בקשר למושגים אלה גובעים מכך, שאותן המלים אינן מבטאות את אותו הדבר במצבים השונים, המנוגדים לכאורה.

יזמה. כאשר לי היזמה, לך אינה. אני היוזם ומעשיך מוכתבים על־ידי פעולותי. חופש ההחלטה לי הוא. האנמם כן?

האויב מתכוון לכבוש ולהתקדם — היזמה לו. אני מגיב על כנותו ותופש את השטח שהוא החיני להתקפתו — היזמה לי. הוא מנתר על התקפתו המתוכננת ומצניח צנחנים המנתקים את יחידתי אשר תפשה את השטח — היזמה לו. אני לוכד את מטוסי ההובלה שלו בשובם ומפילים במטוסי הקרב שלי, צנחניו מנותקים מאספקתם ומתגבורתם — היזמה לי. חד גדיא.

עליונות. כאן מסתבך המצב הסתבכות נוספת על־ידי המלים: עדיפות ושליטה. לעתים משמשות אלה לציון אותו המושג בדרגות שונות. יש ומפרישים עליונות כקבוצה וכו' ללית לעומת עדיפות ושליטה העשויות להיות מקומיות וחולפות. מאחר שלמעשה אין ההוראות השונות של מלים אלה קבועות ונשמרות בשימוש, נתעלם מן ההבדלים האפ־שריים, אשר אולי כדאי להניחם.

כאשר לי העליונות — לך איננה. אני חופשי להש־תמש בכוחותי כראות עיני ולנוע ללא חשש מהתערבות כוחותיך; אתה מוגבל בשימוש בכוחותיך, אין לך תצפית ולא סיור, וחופש תנועתך ותמרוגך ככול בצורה אכזרית. האנמם כן?

אין עוררין, ברדא, כי בשלהי שנת 1944 היתה במערב עליונות אוירית מוחלטת ביותר לבנות־הברית על גרמניה. והנה הצליחה זו האחרונה לרכוש בחשאי כוח־אוירי בן 700 מטוסים. בראשון לינאר 1945 התקיי כוח זה שדות־תעופה של בנות־הברית בהולנד ובבלגיה והשמיד 156 מטוסים שלהן. למי היתה העליונות האוירית ביום ההוא בצפון־מערב אירופה? נפליג עתה מעט לעולם הדמיון: אחרי עבור הגל הראשון של התקפה זו פיגרו אחריו מפצץ שנפגע, בליווי שלושה מטוס־יקרב אשר נשארו מאחור כדי לשמור עליו. והנה מגיחה טייסת "ספיטפירים" שהמריאה משדה־תעופה שכן, בטרם הותקף, וכהרף־עין מופל המפציץ הפצוע ואחד